
Vass Norbert

„A TEKNŐCÖT ÉS A RUBIK-KOCKÁT KIVÉVE SEMMI SEM TÖKÉLETES” – JÁNOS KALENDÁRIUMA (SZEPTEMBER)

(Naptárbeszélgetés Géczi Jánossal – részlet. A teljes szeptemberi szöveg 2025. november 15. után olvasható a Látó honlapján – www.lato.ro)

2024 májusában, a hetvenedik születésnapja alkalmából készítettem Géczi Jánossal egy interjút. Mindketten szívesen folytattuk volna a beszélgetést, és kerestük a kiterjesztés lehetőségeit. Aztán télen, hosszas morfondírozás után azt vázoltam fel Jánosnak, hogy összeállíthatnánk egy asszociációkra sokat bízó, rendhagyó napsorolót. A vállalásunk, hogy az év minden napján küldök neki egy kérdést, ami lehetőség szerint az adott nap történetéhez, és valamiképpen hozzá is kötődik. Ő pedig válaszol. A munkamódszer perze a Géczi-életműben hangsúlyos kollázs/dekollázs technikára, valamint a mozaikos építkezésre is kacsint. Nem kis túra ez, de abban bízunk, hogy év végére összeáll majd *János kalendáriuma*.

Szeptemberben beszélgettünk Leonard Cohen szabatos mitologizálásáról és a valóságtorzító szépségtapaszkok veszélyeiről. Megidéztük Hervay Gizellát, Kovács András Ferencet és Markó Bélát, továbbá arra is fény derült, mi módon keveredett az édeni jázminillatba ürülékszok egy holdfényes dalmát éjszakán, s hogy mi köze ennek Pilinszkyhez.

(szeptember 1.) Nem te vagy az első Géczi, aki a Látóban publikált. Nagybányai névrokonod, Géczi A. János előzött meg, akitől 1990 májusában az Örsekváltás című elbeszélést közölt a lap. Azzal a mondattal indul a szöveg, hogy „[e]ngem nem mutogatni, szerepeltetni, hanem olvasni kell”. Ennek kapcsán szeretném megkérdezni, hogy a kötetbemutatók, az író-olvasó találkozók számodra mennyire komfortos helyzetek?

Pályám elején a szocializáció részének számítottak az író-olvasó találkozók. A Szegeden vagy Budapesten rendezett estek a nemzedéki, illetve a városi körből való kilépésre kínáltak lehetőséget. Ilyenkor lehetett folyóiratokkal, szerkesztőségekkel ismerkedni, a szemhatárt tágítani, akceptálni a különböző mércéket. Elfogadni továbbá a saját méretet és kiterjedést. Idővel ez megváltozott, s így többnyire élvezetet, némelykor élményt jelentett az olvasókkal a találkozás. De sosem szorgalmaztam az ilyen eseményeket, a társasági élet ezen formája sem vált vonzóvá nekem.

Mostanság, ha egy friss kötet bemutatására megyek, tapasztalom, hogy az leginkább közel azonos évfáratúak találkozására nyújt lehetőséget. A megmértetés, a visszajelzés, a beszédgyakorlás, a legmegfelelőbb önmegjelentés próbájaként fontos alkalmak ezek. Tapasztalhattam elvégre én is, hogy nem könnyű sem a nyilvánosság elé lépés, sem a közösségi megnyilatkozás, de a személyes kapcsolatrendszer kialakítása sem egyszerű. Ahogy annak felismerése sem, mikor érdemes bandázni, s mikor emberszerűbb a visszavonulás vagy a pozicionálódás utáni tartózkodás.

A kötetbemutatók, ankétok találkozásokra adnak lehetőséget, meghitt beszélgetésekre azonban nem valók, még ha nekem ez utóbbira is szükségem lett volna. Voltak karakteres, felkészült társakkal folytatott eszmecserek, nagyszerű alkalmak elégszer – érdekes, hogy inkább vidéken, Sopronban, Békéscsabán, Debrecenben, Kecskeméten, Győrben vagy az írotáborokban, Tatán, Szepezden, Véneken, a Vajdaságban, Erdélyben vagy Felvidéken. Ilyenkor a szerkesztő beszélgetőtársak vagy pályatársak olyan helyzetet teremtettek, amelyben – igaz, utólag – fontosnak találtam a jelenléteket. Lehettem hallgató nagyszerű író-olvasó találkozók, Lázár Ervinén, Csányi Vilmosén, Visky Andrásén, Esterházy Péterén. Ezek beavató alkalmakká nemesedtek, s hozzájárultak a műélvezethez. Hasonlókra magam is vágyom, de azt hiszem, ilyenféle estekhez nem gyakran vagyok alkalmas alany.

(szeptember 2.) Nem kellett sokat várni rá, hogy bemutakozz a Látóban te is: az 1991/4. számban találtam meg (a madárevő) című versedet. Visszatudsz-e emlékezni rá, hogyan vetted fel a lappal a kapcsolatot? Ismertél-e akkoriiban a szerkesztőségből valakit személyesen?

Nem emlékszem erre a mozzanatra. Neveltetésem szerint, indulásomtól szokásom maradt ügyelni rá, hogy melyik irodalmi lapban közlök, melyikben nem. A *Mozgó Világ*nak például nem adtam anyagot a szerkesztőség 1983-as szétverése után. Más periodikák esetében olykor akár egy évtizedet is kihagyok, az ok hol magán-, hol közéleti vagy éppen esztétikai. Persze

akadnak olyan kiadványok is, amelyek nem vettek a munkáimról tudomást. Van, hogy bánom ezt, máskor nem.

Visszatérve a *Látóra*, pályája indulásától szeretem és becsülöm Markó Bélát, meglehet, ő kért tőlem kéziratot. Vagy Ilia Mihály környezetéből közvetített valaki? Ha igen, Csapody Miklós lehetett? Nem tudom sajnos felidézni.

Bélát személyesen ismertem már, nyugati útjáról tért be hozzánk, Veszprémbe. A lap figyelme pedig megmaradt a munkáim iránt. Emlékezetes és örömteljes volt nekem Balázs Imre József a római anyagot tartalmazó képverses kötetemről írt kritikája, akkortájt ugyanis az anyaországban kezdtek nem kedvelni a kevert műfajú kiadványokat.

(szeptember 3.) „kemény esőszemek a tócsaablakon”. Az idézet a tegnap szóba hozott versedből való, és bennem Pilinszky Négyesorosat zengeti meg. Amikor 2021 őszén megkerestelek, hogy írjal-e a Pilinszky századik születésnapjára tervezett, száz sorból álló kiadványunkba egy négyesorost, örömmel vállaltad el. Azóta Pilinszky a Máté-passió és Schaár Erzsébet kapcsán érintőlegesen került közöttünk szóba csak, amikor pedig arra kértelek, jellemezd a költészetét, azt írtad, fakított hernyóselyem. Szóval itt az idő: mennyire áll hozzád közel János, aki nem volt szinoptikus?

Ma este, a felvetésem miatt újrhallgattam Töröcsik Maritól – az ő Jánosáról –, amit lehetett. Murteren békések a telihold előtti éjszakák, az udvar Kolozsvárról hozott márványlapos presszóasztalánál kortyolgattam az esti malváziát, amikor elém pottyant a falra kúszó jázminról két, csészéjéből kiesett csöves virág. Fehéren, illatosan – ahogy Korfun a *Jázminillat-sziget* című hosszúvers megírása napjaiban. Az orromhoz emeltem, mert szerettem az édes-balzsamos-üde jázminillatot, s a mély szippantás végén biztos voltam abban, hogy szkatolszagot érzékelek. A fehérje bomlástermékének bukját. Az édeni illatba ürülékszag keveredett.

Nagy László *Arccal a tengernekjén* és Pilinszky *Nagyvárosi ikonokján* tanulmányt meg a versolvasást. Élveztem az értésmód elsajátítását is, ezek a szövegek ugyanis megtanítják, miként olvassuk őket, s ezért mind a két szerzőnek, mind a két kötetnek hálás vagyok. A Nagy László-i verseszménytől idővel eltávolodtam, de nem Nagy Lászlótól. Pilinszkys időszakaim pedig arra voltak alkalmasak – mivel kis terjedelmű életműről van szó –, hogy megtudjam, milyen az a hirtelenjében saját súlyára találó oeuvre, amely kellehetetlenül magához ránt.

Ámbár költőként Pilinszkynek sem lettem a közeli rokona, hiszen másfajta üdvözlésről gondolkodom, és másfajta módon takarom ki magamat.

A versköteteinél számomra inspirálóbb a prózai és a dramatikus munkássága, ez utóbbiak ugyanis, bár közvetítettek a költeményeihez, kevésbé építenek a hiányra, az elhallgatásra, a törlésre. Pilinszkyben mindmáig lenyűgöz az édeni jázmin- és a világi szarszag együttese.

(szeptember 4.) *A Látó folytatta az elődlap, az Igaz Szó Irodalom és Iskola című rovatát, amelyben tanároknak és tanulóknak egyaránt hasznos műelemzések, illetve egyes alkotókkal kapcsolatos reflexiók voltak olvashatók. Elsősorban amiatt hozom szóba ezt, mert az 1991-ben, a te főszerkesztéssel indult Iskolakultúra ugyancsak pedagógusoknak kívánt segítséget nyújtani. Tudatok-e akkoriban az Igaz Szó és a Látó módszertani iblettségű szövegeiről, illetve el tudtatok-e juttatni a határon túli magyarsághoz a ti lapotokat?*

Az *Iskolakultúra* indulásától foglalkozott az anyaországon kívüli magyar-ság oktatásügyével. Ma is foglalkozik, habár egy éve már nem én szerkesztem az immár a Szegedi Egyetem BTK-jának tulajdonaként működő kiadványt. Áadtam a lapgondozást a fiataloknak.

Felvidéken a Liliium Aurum, Erdélyben a Szócs Géza által szerkesztett-összetartott *A Dunánál* folyóirat, Délvidéken pedig Csányi Erzsébet irodalmár professzor kapcsolatai segítségével lehattunk jelen, általuk jutottak el a tanintézményekhez a lapszámaink.

Tudtunk az elődkiadványokról, és figyeltük ezeket. Igyekeztünk a praxisukból hasznosítani azt, ami a specialitásuk volt. És felhívni a figyelmet arra, amit megteremtettek, képviseltek.

A *Látót* egyébként indulásától kapta az *Iskolakultúra* szerkesztősége, és nem volt száma, amit ne olvastunk volna el. A rendszerváltás utáni időszak a folyóiratok nagy évtizede volt. Időközben azonban a hazai nevelésügy ismét átideologizálódott. A neveléstudománynak azóta nem sok lehetősége van a megszólalásra, művelőinek egyik része a helyzet leírására vállalkozik, a másik oktat vagy csak kutat. Emiatt a neveléstudományi szaksajtó egykor hetente-havonta-negyedévente megjelenő szaklapjai gyakorlatilag megszűntek, illetve pszeudoműködésre kárhoztatottak.

(szeptember 7.) *Ma egy másik főszerkesztőről kérdeznék. Kovács András Ferenc 2008 és 2019 között vezette a Látót, és a számos kapcsolódási pont közül, ami lehetséges kettőtök között, a Calvus-töredékek kipótlását, illetve Calvus KAF-fá írását emelném ki. Ez ugyanis elképzelhető szerintem a te dekolázskészítő gyakorlatod inverzeként. KAF hozzáír abhoz a korpuszhoz, ami elveszett, így újból az élő hagyomány részévé teszi, te pedig megmentesz a pusztulástól egy-egy rojt plakátarabot. De mindketten az életművetek részévé fogadva kínáltok*

a szóban forgó szilánkoknak új életet. Nem birtokbavétel ez, inkább helyzetbe hozás, szelíd kíváncsiság. Mi az, ami KAF-ban számodra a legizgalmasabb?

Legyen bár geológiai formáció, élőlény, könyv, gondolat, műtárgy vagy elmélet, világunkban a teknőcöt és a Rubik-kockát kivéve semmi sem tökéletes. Egyre többször bírálják az európai kultúra a tökéletlenség eltüntetése érdekében tett igyekezetét. Hiszen, ha szépségtapaszkokat kapnak a szilánkok, sebek, repedések, felmaródások és törmelékek, akkor a valóság torzul voltaképp. A valóság részleteire rávetül a részletekből absztrahált egész, az egész árnyéka pedig könnyedén elhomályosítja a látásunkat.

KAF hozzáírásai, amelyek eltüntették a hegeket, nem azért szerencsések, mert tökéletes implantátumok, hanem mert a csorbítások kulturális objektékké, versekké nemesedtek általuk. Túl e tetten, KAF irodalmi értékítélet, figyelem és szeretet. A műveltséggel benne helyzetismeret párosult, erudíció és innováció.

S istenem, ahogyan művelés alatt tartotta – még ha akadtak is azokkal bajok – a kapcsolatait!

(szeptember 8.) „Olyanok voltunk, mint egy lehalkított rádiókészülék, elfüggönyözött ablakok mögött, csupa zörej, csupa sípolás, csupa hörgés, csupa tenyérrel betapasztott száj. De a legszörnyűbb években is született itt nagyon jó irodalom, nem is kevés” – írta az Igaz Szó utolsó, 1989. decemberi számában a lap frissen választott főszerkesztője, Markó Béla, aki aztán az induló Látónak is főszerkesztője lett, és akinek ma születésnapja van. A Ceaușescu-diktatúra legkeményebb évei alatt mennyit tudatok az Erdélyben születő, nagyon jó irodalomról? Kiket olvastatok, kik adtak tippeket, hogy kit érdemes?

A hetvenes-nyolcvanas évek könyvei átjutottak a határon, többnyire bőrröndben, furmányosan. Számomra sokszor érdekfeszítőbb volt a vajdasági és az erdélyi kínálat, mint az itthoni. Több művet Ilia Mihály ajánlott a figyelmembe, egy-egy könyvet olykor kölcsön is adott. És a barátok is hordták át a friss köteteket. Az európai irodalmi fejlemények java a határon túli magyarság többes kultúrájának köszönhetően ért el minket. Ráadásul a bukaresti és a belgrádi nem magyar szerzők közül számos ugyancsak olvasható lett – ahogy a mögöttük álló nyugatiak is.

Az újonnan alapított lapokat kitartóan figyeltük, és nem felejtettük a nemzedékkörnyékiek említette neveket. Az akkori matuzsálemek s az utánuk következők közül, ha csak a romániaiakat mondom, Sütő András, Hervay Gizi, Szilágyi Domokos, Szilágyi István, Lászlóffy Aladár, Király László, Farkas Árpád, Mandics György, Vári Attila, Bodor Ádám, Lászlóffy Csaba, Mátyás B. Ferenc, Visky András, Szócs Géza, Balla Zsófia,

Egyed Péter nevét feltétlenül említenem kell. Majd pedig a tőlük fiatalab-
bakat, akik a nyomukban érkező generációba tartoznak. S ott voltak még a
vajdaságiak, a felvidékiek, valamint a nyugatiak.

*(szeptember 9.) Augusztusban említetted, hogy édesanyádnak Arad környékén
is éltek rokonai, akiket rendszeresen látogattatok, és hozzátetted, hogy könyveket
már csak az egyetem után, a feketetői vásárookra vittél emlékeid szerint. 1978-
ban szereztél diplomát, úgyhogy azt tippelem, a nyolcvanas években járhattál
a Sebes-Körös-parti összművészeti eseményeken. Én 2007-ben voltam először,
segíts elképzelni, milyen hangulata volt ezeknek két-három évtizeddel azelőtt.*

Először szegedi bölcsész barátokkal mentünk az őszi kirakodóvásárba,
aztán egy évtizeden át egyedül jártam oda, majd veszprémiekkel, budapesti-
ekkel, mert az érdeklődés intenzív maradt. A zsibis-lengyelpiacos részben
jóformán meg se fordultunk, inkább a régi holmikát, cserepeket, népvisele-
teket nézegettük. Sosem jutottunk a végére.

Az adta a helyszín varázsát, hogy szabadon találkozhattunk kollégákkal,
barátokkal. Vihettük a pakkot, a könyveket, s mindenki hozta, amit épp
igényelt. Kissebesről jártuk a vidéket, s a három-négy vásári napot megtol-
dottuk pár kolozsvárral – Kántor Lajossal, Gálfalvi Györggyel. Hogy az át-
telepedéséhez szükséges dokumentumot átadjam számára, ott találkoztam
Láng Gusztávval is. Ismerkedésünk hozadéka egy savanyú káposzta tárolá-
sára szolgáló fekete cserépedény.

Az őszi gombászást, a kikericsvirágzást és a vásárlásokhoz tartozó alku-
dást is ott tanultam meg becsülni. És a színpompás-nedves reggeleket. No,
és megismerkedtünk természetesen az átrázással is. Csalog Zsolt a karóráját
olyan bográcsra cserélte, amiről hamarosan kiderült, lukas. Azután boroz-
gatás közben egész este rajta köszörülte a nyelvét Mátis Lívia.

*(szeptember 10.) Ahogy az lenni szokott, minden hónapban megkeresek egy
vendégkérdezőt. Balázs Imre József is elfogadta a felkérésemet, úgyhogy ma ővé a
szó: „Egy, a Napútban, 2011-ben megjelent szöveg alapján döböntem rá, hogy
bennünket a képversek, az avantgárd, a veszprémi helyszínek és programok, és
ki tudja, még mi minden mellett összekapcsol a Hervay Gizella személye és költé-
szete iránti érdeklődés. Te emlékező verset is írtál róla a Parnasszusba Tulipán
címmel. Visszaemlékezésedből annak idején kiderült, hogy 1976 után, mikortól
Hervay Erdélyből ismét Magyarországra költözött, az irodalmi kapcsolatháló-
ját egyre inkább fiatal írók alkották. Hogyan látod ezt utólag? Mit keresett, mit
látott meg ő akkor a fiatal szerzőkben és szövegeikben? És számotokra akkor a
személyéből és szövegeiből mi tűnt fontosabbnak? Valamiért ezeknek az összefü-
géseknek a feltárását, figyelembevételét egyre relevánsabbnak érzem így, utólag.”*

Gizit a pesthidegkúti pszichiátria bentlakó betegeként ismertem meg. Már túl az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézetén, amit maga is Lipótmezőként emlegetett. Pécsről, Goldschmidt Dénes elmondása szerint szerkesztőbarátok közbenjárásával került az antipszichiátriai törekvésekkel rokonítható elveket követő osztályra. Néhány rettenetes nap után megtalálta a hangot betegtársaival, többük valóban szellemi partnere lehetett.

Némelyikük ismerte költőként, hiszen kitűnő gondolkodók, művészek, tudósok serege fordult meg az intézet falai között. Gizi poétának kijáró, személyre szabott figyelmet élvezett, tanulgatta sérüléseinek kezelését, s ennek a sokkomponensű folyamatnak a labirintusában el-elkóválygott néhanap. Miután, ha nem is gyógyultnak, de önmagára veszélytelennek minősítették, fel-feltűnt nemzedékem irodalmi alkalmain, és jólesően vette tudomásul a tekintélyét. Sokkal több járt volna annál neki...

Az akkortájt erdélyiként stigmatizált irodalomnak emelkedőben volt a kultusza – itthon jó és rossz írók szakosodtak Erdély-látásra, s olvasó is sok akadt. Szilágyi Domokosnak értő tábora kerekedett, Hervaynak ugyancsak, főleg ott, ahol szerettek sorsüldözött antik női hőst látni. Gizi, azt hiszem, azok közelében érezte inkább jobban magát, akik rangja szerint tisztelték, és mélyebben beavatódta az erdélyiség többnemzetiségű kultúrájába.

(szeptember 15.) Vásárhely folyóirata, amelynek hasábjain ebben a hónapban vendégeskedünk, egy Batsányi-vers címéről kapta a nevét. A többek közt Veszprémben is tanuló költő azt írja az 1791-ben megjelent szövegben, hogy „Vidulj, gyászos elme! megújul a világ. / S előbb, mint e század végső pontjára hág.” Te látsz-e mostanság olyan szellemi, gazdasági, politikai áramlatot a periferián, amely megújulást hozhat, vagy ebben a tekintetben nem osztozol A látó optimizmusát?

Az emberi kultúra nem mutat olyan törekvéseket, amelyeket bizalommal illene figyelni. A megbízhatóság odalett. A krízisek megoldásához vezető kollektív cselekvést a szellemi, gazdasági és politikai áramlatok lehetetlenné teszik. Az emberi természet vészhelyzetekben inkább a hithez, a transzcendenciához fordul. Az újfajta, humánökológiai-holisztikus problémakezelésnek pedig nincs történelmi mintája.

Ugyanakkor optimista vagyok, hiszek az élővilág megszakíthatatlan evolúciójában, az élő anyag erejében. Bár annak semmi szüksége nincs a Homo sapiens teremtette civilizációra. Az emberi faj, genetikai értékeire való tekintettel, remélem, megőrződik – tán marad belőle egy-két apró populáció.

(szeptember 20.) Baka Istvánról beszélgettünk a születésnapja apropóján, júliusban, ma pedig a halálának a harmincadik évfordulója van. Bíró-Balogh

Tamás ráadásul éppen a Látóban publikálta Baka neked szóló dedikációit. A Döblingben eszerint ez áll: „Géczi Jánosnak / baráti szeretettel / költészet másnapján, / de nem másnaposan / Baka István / 85. IV. 12.” A Farkasok órája dedikáció ennél is érdekesebb. Itt Baka azt írja Bíró-Balogh közlése szerint: „Géczi Jánosnak / az utolsó neoavantgárdistá / nak / a régi »kitagadó« / szeretettel / Baka István / 92. VI. 19.” Mi tagadás, érdekelné, mi ez az emlegetett kitagadás, honnan tett ki téged Baka?

Bakával a nyolcvanas években meglazult a kapcsolat. Kevesebbszer kerestük egymást. A telefonálások ugyan nem maradtak el, a személyes találkozások, az ide-oda utazások és a nyáron együtt töltött napok viszont igen. A *Gazdátlan hajók* antológia megjelenését követően még el-elviselte a szabadvers iránti érdeklődésemet, de a *Vadnarancsok* hosszúverse után úgy tartotta, meggyalázom a verseszményét, mi több, annullálom a javaslatait-eljárásait, és bedőlök a neoavantgárd tetszetős aktivizmusának.

A *harmadkorosokkal* való kapcsolatba kerülésével egy időben erősödött a neoavantgárd iránti ellenszenv, és a stílusirányzat irodalmi megítélése is őt látszott igazolni. Először az országos sikert elkönyvelő Zalánna, aztán velem, a Szegednél vidékebb vidékre költözöttel is látványosan összeveszett. Hol kiátkozott, hol némiképp elnézőbbnek mutatkozott. A vérre menő viták ugyan nem tettek jót a barátságunknak, de Baka versvilágának tisztulásához, tartalmi-formai kristályosodásához némileg hozzájárultak, az én figyelmet pedig az avantgárd történeti előzményeire irányították, s az eklektikosz elfogadásához és használatához vezettek. Betegsége idején aztán ismét megbékéltünk egymással. Idővel ebben követték Istvánt a szegedi közelállói is, de, történt, ami történt, nem válhattam újból szegedivé.

A *Farkasok órája* dedikációjában István arra utal, hogy a fegyvertársaim visszataláltak a poézis helyes útjára. A mozgalmiság számára, aki egykor újbaloldali volt, immár negatív fogalomná vált. Az utolsó neoavantgárdistaság kettős értelmű. Eszerint a mozgalom hátramaradt harcosa s egyben a legkevésbé értékes embere vagyok. Hagyjam meg, jelzi illedelmesen, habár a figyelméből – azaz az érvényesnek gondolt irodalomból – történő kitagadása az érvényességét nem veszítette el. De azért – emberként? – továbbra is szeret.

(szeptember 22.) Sétáló árnyék című esszédben említetted azt a Leonard Cohent, akinek kis híján elmentünk a tegnapi születésnapja mellett. Azt írod, a tizenévesen hallott dalai után később a prózája vált fontossá neked. Mi az, ami az ő karakterében és művészetében számodra a legizgalmasabb?

Elég korán konstatáltam, hogy a dalszövegei közelebbi rokonságot tartanak fenn a költészettel, mint a hagyományos, énekelhető-előadható dalokkal, s az átmenetiség, a köztesség a prózai munkáiban is jellegadó vonás. Fejlődésregénynek és biográfiának ugyanúgy olvasható mindkét regénye, s Cohen, az író és a szöveg elbeszélője egybeolvasható.

Emiatt különlegesen izgalmas a *Szépséges lúzerek* történetmondása, a mitologizálás és a szabatoság. Az emberi és írói merészsége vett le a lábamról, a posztmodern antropológiája, aminek köszönhetően együtt képes kezelni hősei sorsában a szakralitást és a profánt, illetve, ahogy egymásba írja a vallást és a szexualitást. Összességében tehát az benne a legizgalmasabb, ahogyan magától értetődő módon folytathatónak találja az antik és a középkori ember szemléletét, amellyel a mindenségre tekint.

(szeptember 25.) Júliusban, a tested és az agyad munkára kondicionálását firtató kérdésekre válaszoltad, hogy hatvanéves korodig meglehetősen hektikusan éltél, és hogy „[t]öbbnyire volt esélyem arra, hogy leütnek, és olykor valóban le is terítették”. Ez meglepett, hiszen a spontán mémesedő, a Tokaji Írotáborban a 2010-es évek közepén lezajlott Kukorelly–Csender-csörtén, illetve a legendákból ismert kolozsmonostori, első vérig tartó írópárbajokon túl költészetközeli tettlegességről nemigen tudok. Kit és mivel sikerült felbosszantanod? Nehezen hiszem, hogy a terzináid, rondóid vagy az ambroziánus himnuszaid miatt gyúl valakiben harag.

Harmincas éveimig nem jósoltak számomra hosszú életet. Kisgyerekként kétszer is vonat alá kerültem kis híján. Egyszer, amikor apám az új Pannónia motorjával Medgyesegyházáról Békéscsabára tartott, és én kapaszkodtam a háta mögött. Az utat keresztbe szelte a vasúti pálya, de a szerelvény az utolsó pillanatig láthatatlan volt, mert a magasra nőtt kukoricából tört elő. Korábban, a debreceni állomáson anyám noszogatására én szálltam le először a gyorsvonatról – de nem a peronra léptem, hanem a szerelvény túloldalán ugrottam a sínek közé. Egy vasutas rántott ki az érkező mozdony elől. A katonaságnál, Dócon kint felejtettek a gyakorlótéren, éleslövészet idején. Túl a mindenkit megkínzó kamaszkori-ifjúkori melankólián, a korai verseim búvalbaszottsága ilyesmikből is következik, s magam se láttam harminc éven túlra fiatalon.

Bizonyára sokakat bosszantottam fel, haragosom, irigyem akadt nem egy, de írói és szakmai acsarkodásokat kivéve tettlegességre sosem került sor. A művészeti életben, ugyanúgy, mint a tudományosan vagy az oktatásügy területén, az ellenszenv a pofonoknál jóval fondorlatosabb módon mutatkozik meg – leggyakrabban ráadásul esztétikai vagy szakmai szem-

pontokra hivatkoznak a viaskodók. Egy akadémiára ácsingózó úr, akitől sokat írtam *A tényérjósban*, eléggé megtépzott, de kihevertem. S tizenöt éve ugyan pisztollyal fenyegetett egy veszprémi polgártárs, de idejében kórházi ápolásban részesült.

(szeptember 30.) „A kíváncsiság az egyetlen hajtóerőm.” Így zárul a Tanulmányok című, a 2022 márciusi Látóban olvasható versed. A vásárhelyi hónapunk zárásaként áruld el, kérlek, mi volt az a hely vagy tudásanyag, ahova szeptemberben a kíváncsiságod elsodort?

Az egykor Palágyi Sylvia gondozta balácai római villagazdaság iránti rajongásomnak köszönhetően Dalmáciában, ha van időm, sorra felkeresem a rómaiak után maradt helyszíneket. Ebben a hónapban északra mentem, a riviéra és a bosnyák terület közti sávot kerestem fel. A kiégett-kilőtt szerb házak és a feltárt római építmények együttese határozta meg a napjaim hangulatát. A rómaiak lelkesítettek, a harminc évvel ezelőtt megsemmisített otthonok elkeserítettek.